

«وقایع اسرائیلیه» از مسیر پیچیده روابط اندونزی و رژیم اسرائیل گزارش می دهد

یک قدم مانده به عادی سازی

مریم شکیب

در جهان سیاست، برخی روابط نه با مضامین شکل می گیرند و نه با اعلام رسمی، بلکه در حاشیه دیدارها، در لایه های اقتصادی پنهان و از مسیر شرکت های واسطه رشد می کنند. رابطه میان اندونزی، بزرگ ترین کشور مسلمان جهان و رژیم اسرائیل دقیقاً از همین جنس است؛ روابطی پر از انکار، اما سرشار از تعامل. از نخستین روزهای استقلال اندونزی در سال ۱۹۴۵، این کشور با الهام از اندیشه های ضد استعماری، در کنار ملت فلسطین ایستاد و اسرائیل را نماد استعمار مدرن دانست. دهه ها بعد، حتی با تغییر دولت ها، این موضع رسمی تغییر چندانی نکرد؛ اما در پشت صحنه، مسیر دیگری در جریان بود.

تاریخچه روابط اسرائیل و اندونزی

روابط اسرائیل و اندونزی از ابتدا در سایه مسائل سیاسی و مذهبی قرار داشته است. اندونزی به طور رسمی روابط دیپلماتیک با اسرائیل ندارد و همواره در سیاست های خود حمایت از فلسطین را در اولویت قرار داده است. این روند از دوران سوکارنو آغاز شد؛ رهبری که سیاستی ضد استعمار و ضد اسرائیلی داشت و همبستگی خود را با کشورهای عربی و مسلمانان فلسطینی ابراز می کرد. اما در دوره ریاست جمهوری عبدالرحمن وحید (۲۰۰۱-۱۹۹۹)، تلاش هایی برای برقراری روابط تجاری با اسرائیل صورت گرفت و حتی بحث هایی در زمینه امکان برقراری روابط دیپلماتیک به میان آمد. وحید به عنوان یک سیاستمدار مترقی، بر لزوم داشتن روابط با اسرائیل برای نقش آفرینی در مذاکرات صلح تأکید کرد. هرچند این تلاش ها در آن زمان به نتیجه نرسید. در دولت های بعدی، به ویژه در دوران ریاست جمهوری جوکو ویدودو، جاکارتا رویکردی محتاطانه و تدریجی در قبال اسرائیل اتخاذ کرد. این روند در اواخر سال ۲۰۲۱ آشکار شد؛ زمانی که مذاکراتی میان مقامات دو طرف درباره همکاری های اقتصادی و تجاری صورت گرفت.

از بایکوت تا تماس های پنهان

در دهه ۱۹۶۰، احمد سوکارنو، به منظور همبستگی با کشورهای مسلمان در خاورمیانه اجازه حضور رژیم اسرائیل در بازی های آسیایی ۱۹۶۲ را نداد. این اقدام باعث شد فعالیت و عضویت اندونزی در کمیته بین المللی المپیک به حالت تعلیق درآمده و از حضور این کشور در بازی های المپیک تابستانی ۱۹۶۴ منع شود، حتی اندونزی از مرحله مقدماتی جام جهانی ۱۹۵۸ کناره گیری کرد تا با رژیم اسرائیل بازی نکند. اما در دهه ۱۹۷۰ و به ویژه در دوران سوهارتو، با رشد اقتصادی اندونزی، نیاز به فناوری های نوین در کشاورزی و امور نظامی، در های پنهان تعامل باز شد. اولین تماس ها از طریق شرکت های واسطه در سنگاپور و هنگ کنگ انجام شد. برخی گزارش های آرشیوی وزارت بازرگانی رژیم اسرائیل از فروش محدود تجهیزات صنعتی و قطعات الکترونیکی به اندونزی در اواخر دهه ۷۰، خبر می دهند. این همکاری و ارتباط، تحت پوشش شرکت های آسیایی با مالکیت چندلایه اتفاق می افتاد. در دهه ۱۹۸۰، همکاری های محدود نظامی نیز رخ دادند که یکی از نمونه های مستند آن، فروش جنگنده های A-۴۰ Skyhawk از مازاد نیروی هوایی رژیم اسرائیل به اندونزی بود. این قراردادها هرچند رسمی نبودند، پایه نوعی ارتباط فنی و امنیتی پنهان را ایجاد کردند.

تجارت در سایه دو پرچم

بر اساس داده های رسمی OEC، در سال

۲۰۲۳ حجم تجارت غیرمستقیم میان اندونزی و رژیم اسرائیل به حدود ۵۰ میلیون دلار رسیده است. طبق داده های پایگاه داده COMTRADE سازمان ملل متحد درباره تجارت بین المللی، صادرات اسرائیل به اندونزی در سال ۲۰۲۴ برابر با ۴۹.۵۶ میلیون دلار آمریکا و صادرات اندونزی به رژیم اسرائیل، تقریباً ۱۹۰ میلیون دلار آمریکا بوده است. صادرات از اندونزی به رژیم اسرائیل طی پنج سال گذشته، با نرخ سالانه ۳.۶۷ درصد رشد کرده و صادرات اسرائیل به اندونزی، با نرخ سالانه ۱۰.۶ درصد کاهشی بوده است. بخش عمده این تجارت از مسیر سنگاپور، هنگ کنگ و قبرس انجام شده و در اسناد گمرکی به عنوان کشور مبدأ واسطه ثبت می شوند. از شرکت های فعال در این مسیر می توان به شرکت LR GROUP اسرائیلی (فعال در حوزه کشاورزی و فناوری آب)، شرکت Netafim اسرائیلی (پیشگام آبیاری قطره ای)، که از طریق مالزی وارد پروژه های اندونزیایی شده، شرکت Check Point Software Technologies (در حوزه امنیت سایبری)، اشاره کرد که در قالب قراردادهایی با شرکت های اندونزیایی مانند شرکت PT Telkom Cyber Army Asia و Indonesia تعامل داشته اند.

همکاری های امنیتی؛ تکنولوژی بی نام

از سال ۲۰۱۸ به بعد که تماس های امنیتی دو کشور آشکارتر شد و تحقیقات نشریه TheCradle فاش کرد دولت اندونزی از طریق چند شرکت واسطه در زمینه امنیت سایبری و کنترل دیجیتال با اسرائیل همکاری داشته است، تعدادی از متخصصان اندونزیایی در همایش های فناوری در دبی و باکو، جایی که شرکت های اسرائیلی حضور فعالی داشتند، شرکت کردند. گزارش هایی که در سال ۲۰۲۴ توسط Amnesty International و روزنامه Haaretz منتشر شد، نشان می دهد بخشی از زیرساخت های امنیتی سایبری اندونزی با استفاده از فناوری های اسرائیلی از جمله نرم افزارهای نظارتی مانند Pegasus ساخت شرکت NSO Group توسعه یافته است. روابط پیچیده بین نهادها و آژانس های رسمی در اندونزی و شرکت های اسرائیلی مانند Intellexa و NSO، Candiru، Wintego حداقل به سال ۲۰۱۸ برمی گردد. طبق تحقیقات مشخص شده شرکت جاسوسی اسرائیلی Candiru در اندونزی نیز فعال بوده است. یکی دیگر از شرکت های فعال در اندونزی، وینتگو، یکی از شرکت های کمتر شناخته شده تسلیحات سایبری اسرائیل است که تعدادی از خدمات جاسوسی را توسعه داده و فروخته است. لازم به ذکر است صادرات و فعالیت های وینتگو تحت نظارت مستقیم نهاد صادرات نظامی اسرائیل است. در حوزه کشاورزی نیز پروژه های مشترکی میان اندونزی و رژیم اسرائیل شکل گرفته، مثلاً در سال ۲۰۲۱، شرکت های اسرائیلی فناوری های آبیاری دقیق را در استان جاوه غربی، با هدف افزایش بهره وری برنج و کاهش

حسب بعضی اخبار، رئیس جمهور اندونزی قرار بود بعد از آتش بس غزه به اسرائیل برود.

مصرف آب تا ۳۰ درصد پیاپیاده کرده اند. با وجود اینکه این پروژه ها به صورت رسمی توسط شرکت های سنگاپوری ثبت شده اند، اما گزارش ها منشأ اصلی فناوری را اسرائیل می دانند.

سیاست رسمی؛ دیپلماسی پنهان

با وجود این روابط پنهان، سیاست رسمی اندونزی همچنان خط قرمز روشنی دارد: «با رژیم اسرائیل هیچ رابطه ای تا تشکیل دولت مستقل فلسطین نخواهند داشت.» در این سال ها اندونزی در سازمان ملل از مهم ترین مدافعان آرمان فلسطین است و در سیاست داخلی، هرگونه تماس آشکار با رژیم اسرائیل برای دولت ها هزینه زا بوده و دولت جاکارتا ترجیح می دهد محبوبیت داخلی را فدای دیپلماسی آشکار با رژیم اسرائیل نکند. هرچند ایالات متحده و کشورهای عرب منطقه امضاکننده صلح ابراهیم، از سال ۲۰۲۱ به بعد فشارهایی را برای عادی سازی روابط اندونزی و اسرائیل وارد کرده اند. در ماه مه ۲۰۲۵، سوبیاتو در دیدار با رئیس جمهور فرانسه، امانوئل مکران اعلام کرد: «اندونزی آماده است در صورت به رسمیت شناختن دولت فلسطین توسط اسرائیل، روابط دیپلماتیک با رژیم اسرائیل را آغاز کند.»

سوبیاتو و تلاش برای عادی سازی

با روی کار آمدن پرایمو سوبیاتو در ۲۰۲۴، رویکردی جدید در سیاست خارجی اندونزی پدید آمد که ترکیبی از ملی گرایی عمل گرایی و ملاحظات مذهبی است. او برخلاف رؤسای جمهور پیش از خود، صراحتاً بیان کرد اگر اسرائیل تشکیل دولت فلسطین را بپذیرد، اندونزی آماده برقراری روابط دیپلماتیک خواهد بود. وی همچنین در سخنرانی خود در مجمع عمومی سازمان ملل در سپتامبر ۲۰۲۵، از «احترام به حق امنیتی اسرائیل» سخن گفت و اعلام کرد در صورت به رسمیت شناختن دولت فلسطین توسط اسرائیل، اندونزی آماده است روابط دیپلماتیک با اسرائیل برقرار کند. هم زمان با تغییرات در روابط اندونزی و رژیم اسرائیل، همکاری های نظامی و اطلاعاتی غیرمستقیم میان این دو در قالب مأموریت های چندملیتی افزایش یافته و در طرح جدید آمریکا برای نیروی بین المللی ثبات در غزه (ISF)، اندونزی یکی از دو ستون اصلی به همراه جمهوری آذربایجان معرفی شده است. این تصمیم، هرچند به صورت رسمی تأیید نشده؛ اما نشان می دهد اسرائیل نیز به حضور اندونزی در سازوکارهای منطقه ای تن داده است. در اکتبر ۲۰۲۵ نیز گزارش هایی مبنی بر سفر قریب الوقوع سوبیاتو به اسرائیل که با میانجی گری آمریکا برنامه ریزی شده بود، منتشر شد. اگرچه این سفر به دلیل برخی ملاحظات و نارضایتی های داخلی در اندونزی لغو شد، اما نشان دهنده تمایل بدنه سیاسی این کشور برای نزدیکی به اسرائیل است. در حالی که روابط اسرائیل و اندونزی به طور تاریخی تحت تأثیر مسئله فلسطین بوده، شرایط جهانی و نیازهای اقتصادی اندونزی ممکن است به تغییرات تدریجی در سیاست خارجی این کشور منجر شود. کارشناسان بر این باورند مسیر روابط اندونزی و رژیم اسرائیل به سوی تعامل تدریجی پیش خواهد رفت؛ اما این روند نه از در سیاست، بلکه از پنجره اقتصاد و فناوری است. در شرایطی که اسرائیل به دنبال شکستن انزوای خود در میان کشورهای مسلمان است و اندونزی در جست و جوی سرمایه و نوآوری، زمینه برای گسترش روابط غیررسمی بیش از پیش فراهم است. در سطح دیپلماتیک، هرچند به زودی سفارتخانه ای گشوده نخواهد شد؛ اما احتمال گشایش دفتر های تجاری غیررسمی در سنگاپور یا ابوظبی وجود دارد؛ مدلی که شبیه به رابطه اسرائیل با عمان در دهه ۹۰ است.